

Samen meer impact

Arbeidsmarkteffecten van sociaal
werk in breder perspectief

November 2024

Sociaal werk staat op de maatschappelijke agenda. Steeds meer mensen zien de grote impact van sociaal werk. Deze impact reikt verder dan effecten in sociaal werk. Investeren in sociaal werk kan de druk in andere branches verminderen. Tegelijkertijd zijn het onzekere tijden wat betreft de financiering van sociaal werk door gemeenten. Daarom is het cruciaal om de brede arbeidsmarkteffecten in kaart te brengen, samen met gemeenten en andere branches.

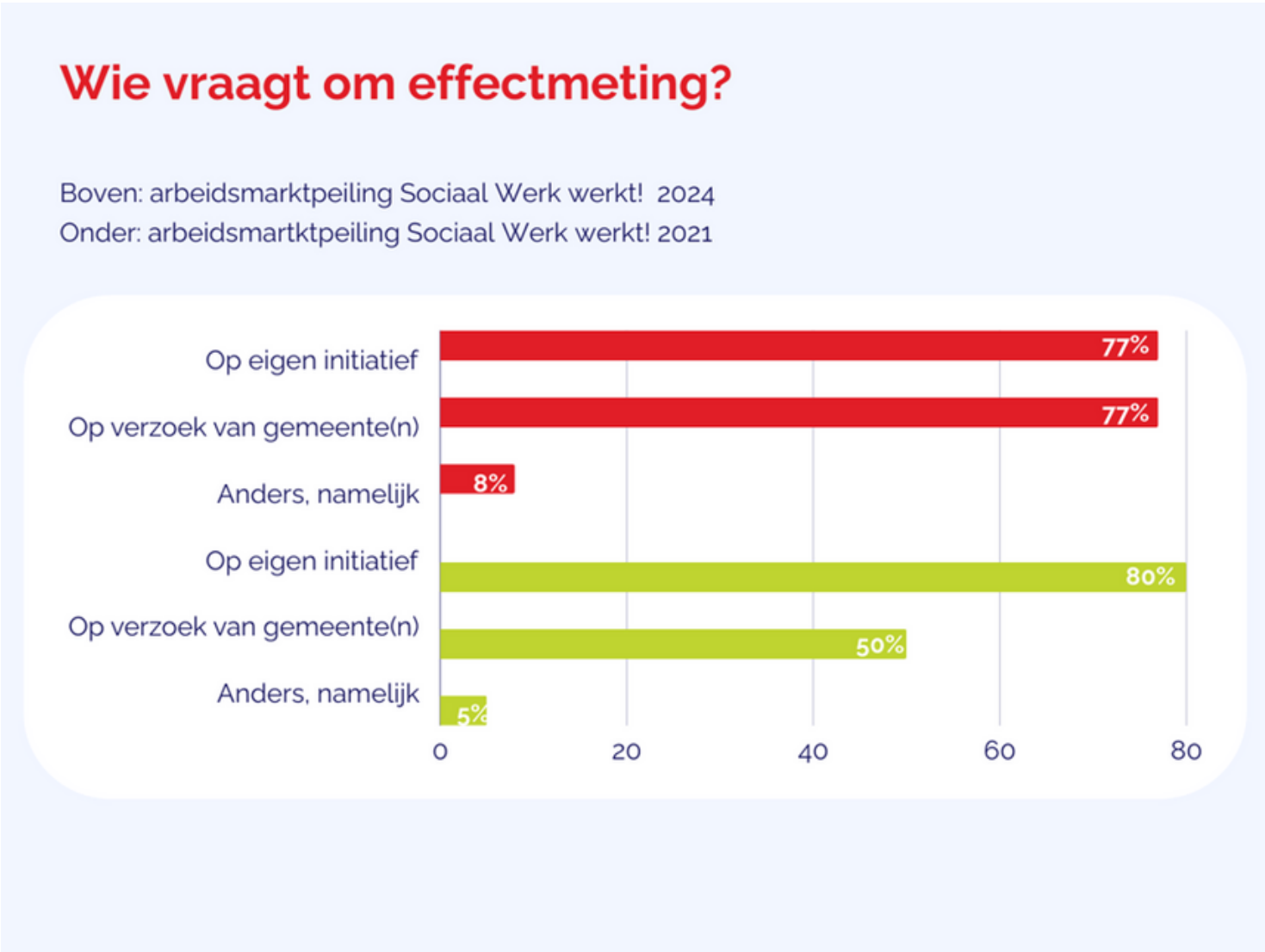
Sociaalwerkorganisaties en gemeenten willen inzicht in effecten

Impact is voelbaar, maar vaak lastig tastbaar. Om het tastbaar te maken zijn effectmetingen waardevol. Effectmetingen vinden plaats op eigen initiatief van sociaalwerkorganisaties, maar ook steeds meer op verzoek van gemeenten.

Uit de arbeidsmarktpeiling van Sociaal Werk werkt! (2024 – zie figuur 1) blijkt dat 77 procent van de sociaalwerkorganisaties aangeeft dat effectmetingen plaatsvinden mede op verzoek van gemeenten. In 2021 was dat nog 50 procent. We spraken meer dan 200 sociaal werkers tijdens meer dan tien workshops rond impactdenken in sociaal werk (2023-2024) en constateren dat het beeld over effectmetingen zeer gevarieerd is.

Een groot deel van de sociaalwerkorganisaties ervaart de toenemende behoefte van gemeenten aan effectmetingen als negatief. Voor deze organisaties is het in kaart brengen van impact soms meer een last dan een zegen. Bijvoorbeeld als de effectmeting een eenzijdige verantwoording richting gemeenten is. Of als een gesprek over het doel en de invulling van de effectmeting niet plaatsvindt. Een ander deel van de sociaalwerkorganisaties heeft positieve ervaringen met effectmetingen. Deze organisaties zien het inzoomen op de impact van sociaal werk als een gezamenlijk belang van de sociaalwerkorganisaties en gemeenten; niet om 'af te rekenen', maar vooral om samen te leren. 'Evidence based' werken is complex: interventies vinden vaak plaats in samenhang met andere activiteiten en veel andere factoren spelen een rol (Hilhorst & van den Wijngaart, 2024).

Figuur 1.

Gezamenlijke effectmetingen zijn ook van belang als het gaat om de financiering van sociaal werk, wat meer en meer een uitdaging vormt. Deze financiering is vaak tijdelijk en kortlopend: een 'projectencarrousel' (Hilhorst & van den Wijngaart, 2024). Voor sociaal werk is zekerheid over de continuïteit van financiering een van de grootste uitdagingen. 54% van de sociaalwerkorganisaties geeft aan dat gemeenten niet of in beperkte mate voorzien in continuïteit van middelen (Sociaal Werk werkt!, 2024). Daarbij nadert een 'ravijnjaar' in 2026, waarbij de onzekerheid over de gemeentelijke financiering voor sociaalwerkorganisaties toeneemt.

Complexiteit vraagt om breder inzicht in effecten

Driekwart van de sociaalwerkorganisaties verwacht dat de complexiteit van sociale vraagstukken de komende jaren toeneemt (Sociaal Werk werkt!, 2024). Bij complexe vraagstukken is vaak sprake van multiproblematiek, waarbij een integrale aanpak wordt ingezet. Dat zijn integrale aanpakken die geen eenvoudig stappenplan of logica volgen; het gaat om samen leren waarbij samenwerkingsdoelen helpen (Reinhoudt en Huijsman, 2022). Dit vraagt dus om sociaalwerkorganisaties die met samenwerkingspartners grip krijgen op de effecten van hun werk, met het gezamenlijke doel als uitgangspunt.

Hoe groter de complexiteit van projecten, hoe groter het belang om met elkaar te leren welkemedelen en interventies welk effect hebben. Als je samen wilt leren en samen effectmetingen wilt uitvoeren, moet je met een brede blik naar effect en impact kijken. Dit houdt in dat je niet alleen kijkt naar de financiële, kwantitatieve kant van het verhaal, maar ook naar de kwalitatieve, maatschappelijke effecten en de arbeidsmarkteffecten (Sociaal Werk werkt!, 2022). Daarbij is het in kaart brengen van de effecten op de arbeidsmarkt bijzonder relevant als het gaat over de krapte op de arbeidsmarkt. Juist deze arbeidsmarkteffecten zijn bij de huidige effectmetingen vaak onderbelicht.

Inschatting arbeidsmarkteffecten

Van aanpak van eenzaamheid

Inzet: 1 fte sociaalwerker en 39 vrijwilligers

- 1 tot 5 minder huisartsbezoeken per cliënt per jaar
- per cliënt 1 uur besparing zorgprofessional per jaar inzake zingevingsvraagstukken
- iedere 7,5 uur inzet van een vrijwilliger wordt 1 uur van een zorgprofessional bespaard
- minder zorg aan huis door verbeterd mentaal en lichamelijk welzijn: 10% van cliënten heeft per jaar 10 uur minder zorg aan huis nodig
- voor 2% van cliënten wordt een GGZ-traject voorkomen
- voor 2% van cliënten wordt opname in een verzorgingstehuis uitgesteld

Bron: Davelaar et al (2013)

Bron: 'De ins en outs van de impactkaart' Sociaal Werk werkt!

Arbeidsmarkteffecten: onderbelicht maar cruciaal

Met de arbeidsmarkteffecten van sociaal werk wordt bedoeld: dat wat je bespaart aan fte in andere branches voor wat je investeert in fte in sociaal werk. Investeren in preventieve interventies en brede maatschappelijke ondersteuning zorgt op termijn voor een kostenbesparing vanwege de verminderde inzet van hulpverleners in andere branches. Het grootste arbeidsmarkteffect is zichtbaar in relatie tot het zorgdomein: dat wat men investeert in sociaal werk, wordt bespaard bij de huisarts, in het ziekenhuis, bij de fysiotherapeut of de verpleging aan huis. In de zorg is sprake van 'gemedicaliseerde sociale problemen', wat wil zeggen dat mensen met hun klachten in het medische domein terechtkomen, terwijl de oorzaak én de oplossing van de klachten in het sociale domein liggen (Hilhorst & van den Wijngaart, 2024).

Uit diverse onderzoeken blijkt bijvoorbeeld dat het inschakelen van sociaal werk bij bepaalde problemen voordelen oplevert, naast of in plaats van de huisartsenzorg: een betere kwaliteit van leven voor de patiënt én een besparing in het medische domein door een afname van benodigd zorgpersoneel. Zo'n positief arbeidsmarkteffect treedt ook op wanneer het gaat om politie en justitie, met name in lastige gezinssituaties (Rubin et al 2006). Preventie door sociaal werk vermindert de kans dat jongeren daadwerkelijk in de fout gaan. Tegelijkertijd leidt een investering in sociaal werk tot een besparing van mankracht bij politie en justitie.

Wederom zijn er meerdere voordelen: goed voor de doelgroep én goed voor de arbeidsmarkt. Het besparende effect op zorg, politie en justitie verschilt van situatie tot situatie (In voor zorg!, 2017). In crisissituaties is het positieve arbeidsmarkteffect het grootst.

Echter, onderzoek naar de exacte arbeidsmarkteffecten op projectniveau is nog schaars. Voor de meeste projecten gaat het meer om inschattingen dan om harde feiten.

Inschatting arbeidsmarkteffecten

Van sociaal makelen (per jaar)

Inzet: 1,1 fte sociaalwerker per 100 cliënten

- minder huisartsbezoek: 4 keer per cliënt
- verkorting behandeling depressieve klachten: 3 maanden per cliënt met depressiviteitsklachten
- vermindering dagbestedingsproject: 3 dagdelen per week per cliënt met dagbesteding
- vermindering bezoek psycholoog/psychiater: 9 uur per cliënt met poliklinische GGZ-behandeling
- uitstel van opname in zorginstelling: 5 maanden per cliënt met chronische ziekte
- vermindering fysiotherapie: 2 behandelingen per week voor 26 weken
- vermindering van verzuim op het werk door mantelzorgers (€1.857,- per mantelzorger) en vermindering van zorgconsumptie mantelzorgers (€2.489,- per mantelzorger)
- voorkomen uithuiszetting en ontruiming en verminderen schuldhulpverlening voor 1% van de cliënten

Bron: Van Gorp (2019)

Bron: 'De ins en outs van de impactkaart' Sociaal Werk werkt!

Meerdere systemen, één doel

Het is waardevol om de brede impact van sociaal werk in beeld te brengen, inclusief de effecten op de arbeidsmarkt. Samenwerkingsvormen tussen het sociale en medische domein bieden een mooie kans om effecten samen te laten zien. Er zijn echter een aantal obstakels die een gezamenlijke effectmeting complex maken, waaronder het spreken van verschillende 'talen', de verschillende

financieringsstromen en de verschillende verantwoordingswijzen (Hilhorst & van den Wijngaart, 2024). Wanneer we een sociale benadering van gezondheid als gedeeld doel hebben, geeft dit doel richting aan de samenwerking van sociaal werk met andere branches. (Hilhorst & van den Wijngaart, 2024). Een gezamenlijk doel maakt het makkelijker om de effecten van de inzet in beeld te krijgen en te meten.

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

Voor het scherp krijgen van de arbeidsmarkteffecten is een gezamenlijk perspectief nodig. Dat gaat alleen als we met elkaar de verantwoordelijkheid dragen om effecten goed in beeld te brengen en de bereidheid hebben relevante data uit te wisselen. Door met elkaar te streven naar gezamenlijke resultaten, verkleinen we niet alleen de problematiek van de krapte op de arbeidsmarkt, maar zijn we ook van grotere betekenis voor de mensen voor wie we het uiteindelijk allemaal doen.

Wist je dat sociaal werk een gemiddelde rendementsfactor heeft van 1,6? Dat wil zeggen dat elke euro die je investeert in sociaal werk, 1,6 euro oplevert voor de samenleving. Bron: SEOR (2020).

Dit artikel is geschreven door dr. Eveline van Zeeland, projectbegeleider van de Impactkaart en auteur van 'Aan de slag met Design Thinking' en Janneke Hagens, onderzoeksadviseur sociaal werk, betrokken bij de jaarlijkse arbeidsmarktpeiling van Sociaal Werk werkt! en onder meer het thema 'De impact van sociaal werk'.

Bronnen

Davelaar, M., Hamdi, A., Verheijen, J., van Dongen, M., & Verleun, A. (2013). *Gezien en gehoord - Het maatschappelijk rendement van project motto: aandacht voor zingeving en levensvragen bij ouderen*. Ecorys & Verwey-Jonker Instituut.

Dekker, F., Franx, A., De vleeschouwer, E., & Zandvliet, K. (2020). *Meta-analyse Businesscases Sociaal Werk*. SEOR, in opdracht van Sociaal Werk werkt!

Hilhorst, P., & van den Wijngaart, M. (2024). *Samenwerking sociaal en medisch domein - een verkenning*. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

In voor zorg! (2017). *De preventieve werking van sociaal werk*. Opgehaald van <https://www.movisie.nl/sites/default/files/publication-attachment/preventieve-werking-sociaal-werk%20%5BMOV-12696845-1.0%5D.pdf>.

Reinhoudt & Huijsman (2022). Sociale vraagstukken: <https://www.sociale-vraagstukken.nl/rubrieken/onderzoek/willen-mensen-met-multiproblematiek-wel-integrale-ondersteuning/>.

Rubin, J., Rabinovich, L., Hallsworth, M., & Nason, E. (2006). *Interventions to reduce anti-social behaviour and crime; A review of effectiveness and costs*. RAND Europe.

Sociaal Werk werkt! (2022). *De ins en outs van de Impactkaart*. Sociaal Werk werkt!

Sociaal Werk werkt! (2024, Juni 13). *Arbeidsmarktpeiling sociaal werk: samenwerking en zichtbaarheid steeds urgenter*. Opgehaald van <https://www.sociaalwerk-werkt.nl/werkgevers/arbeidsmarktpeiling-sociaal-werk-samenwerking-en-zichtbaarheid-steeds-urgenter>.

van Gorp, J. (2019). *Maatschappelijke Business Case Sociaal Makelen*. Dock4 & MeerWaarde.

